

GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 1/2014 rd

Regeringens årsberättelse 2012

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 september 2013 regeringens årsberättelse 2012 (B 13/2013 rd) för beredning till grundlagsutskottet och beträffande avsnittet om utrikes- och säkerhetspolitiken till utrikesutskottet. Samtidigt bestämde den att de övriga fackutskotten ska lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har de övriga fackutskotten utom utrikesutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandena (FiUU 6/2013 rd, ReUU 6/2013 rd, FvUU 24/2013 rd, LaUU 19/2013 rd, KoUU 26/2013 rd, JsUU 28/2013 rd, FsUU 9/2013 rd, KuUU 22/2013 rd, ShUU 13/2013 rd, EkUU 22/2013 rd, FrUU 4/2013 rd, AjUU 7/2013 rd och MiUU 23/2013 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Kirsi Pimiä och överinspektör Maria Soininen, justitieministeriet
- äldre justitieombudsmannasekreterare Mikko Sarja, riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen, Justitiekanslersämbetet

- vice ordförande Pirkko Nuolijärvi och generalsekreterare Corinna Tammenmaa, delegationen för språkärenden
- byråchef Rainer Hiltunen, minoritetsombudsmannens byrå
- överinspektör, generalsekreterare Sarita Friman-Korpela, delegationen för romska ärenden RONK
- ordförande för samiska språkrådet Anna Morottaja, sametinget
- folktingssekreterare Markus Österlund och sakkunnig i förvaltningsärenden Kristina Beijar, Svenska Finlands folkting
- utvecklingsdirektör Kaisa Alanne och specialsakkunnig Pirkko Selin-Grönlund, Finlands Dövas Förbund rf
- projektledare Magdalena Kintopf och projektassistent Oscar Lönnholm, Finlands-svenska teckenspråkiga rf
- vice ordförande och sekreterare Pertti Lampi, Karjalan Kielen Seura ry
- verksamhetsledare Stanislav Marinets, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av
— sametinget.

Samband med andra handlingar

Utrikesutskottet lämnar betänkande om de avsnitt som gäller utrikes- och säkerhetspolitiken.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Regeringen har lämnat sin berättelse för 2012 i enlighet med 46 § i grundlagen. Årsberättelsen är den första i sitt slag. Tidigare lämnade regeringen två separata berättelser, en åtgärdsberättelse och statens bokslutsberättelse. De har alltså slagits ihop och publiceras i fyra delar. Första delen redogör för de samhälleliga verkningarna. Andra delen innehåller ministeriernas resultatredogörelser och tredje delen bokslutskalkylerna. Fjärde delen lägger fram åtgärderna med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden.

I fortsättningen kommer statsrådet med stöd av 9 a § i lagen om statsrådet, som trädde i kraft den 1 februari 2014, att varje kalenderår lämna regeringens årsberättelse, som gäller regeringens verksamhet och skötseln av statsfinanserna, till riksdagen. Detta förutsätter regeringen redan i årsberättelsen för 2012. Till följd av en ändring i 32 § 4 mom. i riksdagens arbetsordning som trädde i kraft den 1 januari 2014 kommer årsberättelsen i fortsättningen att remitteras till revisionsutskottet för beredning. Årsberättelsen för 2012 behandlas av grundlagsutskottet och utrikesutskottet och den kommer att slutbehandlas enligt det tidigare 32 § 4 mom. i riksdagens arbetsordning (GrUB 5/2013 rd, s. 4/II).

Behandling av riksdagens ståndpunkter

Syftet med behandlingen i fackutskott

Utifrån ett beslut av riksdagen yttrar sig de övriga permanenta fackutskotten om berättelsen till grundlagsutskottet. Det är viktigt att de permanenta fackutskotten också i framtiden yttrar sig till betänkandeutskottet, har varit grundlagsutskottets ståndpunkt (GrUB 5/2013 rd, s. 3).

Yttrandeförfarandet har flera syften. Med hjälp av yttrandeförfarandet kan utskotten göra en utvärdering av regeringens verksamhet under året inom sina respektive ansvarsområden. I be-

handlingen av berättelsen kan fackutskotten dessutom i överensstämmelse med gällande praxis ta upp specialteman som de av en eller annan orsak anser vara nödvändiga. Därmed får varje utskott en chans att yttra sig om regeringens åtgärder med anledning av de uttalanden som respektive utskott föreslagit i sina betänkanden och som godkänts av riksdagen. I berättelsen redogörs det till exempel för vilka åtgärder det behöriga ministeriet har vidtagit med anledning av uttalandena eller också kan där anges varför regeringen uppger att ett uttalande inte längre föranleder några åtgärder från regeringens sida. Det ingår i fackutskottens uppdrag att inom ramen för sitt ansvarsområde göra en bedömning av om regeringens ståndpunkt kan accepteras eller inte. Denna uppföljning av riksdagens uttalanden är, enligt grundlagsutskottets uppfattning, ett minimikrav som varje utskott bör uppfylla i behandlingen av regeringens berättelse.

Uttalanden på grundval av betänkanden från grundlagsutskottet

Åtgärder för att påskynda förundersökning, åtalsprövning och rättegångar. Med anledning av regeringens åtgärdsberättelse för 2008 godkände riksdagen ett ställningstagande där den förutsatte att regeringen upprättar en övergripande plan för hur förundersökning, åtalsprövning och rättegångar kan snabbas upp (B 1/2009 rd — RSk 5/2010 rd).

En delegation tillsatt av justitieministeriet överlämnade sitt betänkande med förslag till ett reformprogram för rättsvården 2013—2025 till ministeriet i mars 2013. Följaktligen kan uttalandet strykas.

Regeringens propositioner, överensstämmelse mellan tryckta och elektroniska versioner. Med anledning av regeringens åtgärdsberättelse för 2008 godkände riksdagen ett ställningstagande enligt grundlagsutskottets betänkande där den förutsatte att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa att de tryckta och elektroniska versionerna av regeringens propositioner är identiska

till innehållet och att utskottshandlingar och riksdagens svar kan upprättas utifrån de elektroniska versionerna (B 1/2009 rd — RSk 5/2010 rd).

Följaktligen anser grundlagsutskottet att uttalandet kan strykas.

Språkberättelsen

Enligt 37 § i språklagen ska statsrådet varje valperiod till riksdagen lämna en berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen och om hur de språkliga rättigheterna förverkligats samt vid behov även om andra omständigheter som gäller språk. Berättelsen om tillämpningen av språklagstiftningen 2013 följer den tidigare språklagen och har därför lämnats som kringmaterial till årsberättelsen. I fortsättningen kommer språkberättelsen att vara en fristående berättelse som är frikopplad från övriga berättelser som statsrådet lämnar till riksdagen.

Språkberättelsen för 2013 är den tredje berättelsen hittills om tillämpningen av språklagstiftningen. Den är i första hand en redogörelse för vilka förändringar det har skett sedan 2009 i hur de språkliga rättigheterna har tillgodosetts. Läget utvärderas särskilt med avseende på de åtgärdsförslag som statsrådet lade fram 2009 samt i ljuset av dels ställningstagandena från grundlagsutskottet, dels regeringsprogrammen och internationella avtal.

Också den tredje språkberättelsen ger en bra och heltäckande bild av vilken ställning i synnerhet nationalspråken, finska och svenska, har i Finland. Också förhållandena för andra språk ägnas större uppmärksamhet än i tidigare berättelser. Språkberättelsen 2013 är tematiskt uppbyggd och den fokuserar på frågor som kommit upp de senaste åren. Den ger en tydlig och åskådlig bild av de språkliga förhållandena i vårt land och språkgruppernas ställning, särskilt inom livsområden med relevans för den enskilde, bland annat utbildning och social- och hälsovård. På förslag av grundlagsutskottet (GrUB 1/2010 rd, s. 6/II) går berättelsen denna gång in på internationella avtal om språkliga rättigheter som är bindande för Finland. Överlag uppfyller

berättelsen väl målet att ge beslutsfattare, myndigheter och allmänheten större kunskap om de språkliga förhållandena inom språkgrupperna. Samtidigt får riksdagen möjligheter att medverka till hur de språkliga rättigheterna förverkligas.

Det är positivt att det framgår att de språkliga rättigheterna har ägnats större uppmärksamhet de senaste åren. Detta gäller i synnerhet nivån på förvaltningsreformer, lagstiftning, planer och anvisningar. Däremot finns det fortfarande en hel del brister i hur de språkliga rättigheterna verkställs, exempelvis i kundtjänsten hos myndigheter och i servicekedjor. Det största strukturella problemet är sannolikt bristen på språkkunnig personal och service på det egna språket. Det bör man försöka komma åt genom språkkurser för personalen. Utskottet vill på nytt påminna om behovet att med långsiktiga insatser säkerställa att myndigheterna i fortsättningen kan erbjuda bättre service på svenska. Det behövs undervisning i svenska (se GrUB 1/2010 rd, s. 6), men i likhet med statsrådet vill utskottet understryka vikten av att det finns förutsättningar att ordna språkbildning. Dessutom bör man fundera på nya innovativa sätt (inbegripet tekniska lösningar) för att säkerställa de språkliga rättigheterna, inte minst i områden där det inte finns så många som pratar det andra nationalspråket. I detta sammanhang vill grundlagsutskottet också peka på statsrådets principbeslut om en nationalspråksstrategi från 2012. Den innehåller bland annat konkreta verktyg som är användbara i olika situationer inom förvaltningen. Myndigheterna bör uppmuntras att införa dem.

Enligt uppgifter till utskottet har framför allt tjänsteproducerande statliga företag brister i sitt sätt att förverkliga de språkliga rättigheterna. Utskottet menar att det behöver utredas om de språkliga rättigheterna förverkligas enligt 24 § i språklagen och bedömas vilka åtgärder som eventuellt är nödvändiga. Frågan bör också behandlas i nästa språkberättelse. Nästa berättelse bör också innehålla en redogörelse för hur de språkliga rättigheterna förverkligas när offentliga förvaltningsuppgifter är utlagda på privata

aktörer (25 § i språklagen och 124 § i grundlagen).

Grundlagsutskottet har tidigare påpekat att det behövs ett program för att stimulera samiskan (GrUB 1/2010 rd, s. 6/II). Utskottet noterar med tillfredsställelse att statsrådet har för avsikt att snarast slutföra arbetet med ett principbeslut om ett handlingsprogram för att stimulera samiskan. Det är fortfarande viktigt att de utsatta språken enaresamiska och skoltsamiska får finnas kvar och stimuleras (se GrUB 1/2010 rd, s. 6/II), anser utskottet och instämmer i kulturutskottets (KuUU 22/2013 rd, s. 2) oro och kommentarer om samiskans ställning.

Arbetet med en allmän lag om teckenspråkigas rättigheter har avancerat relativt långt, enligt uppgifter till utskottet. Det är viktigt att regeringen lämnar propositionen till riksdagen under den pågående valperioden. I fortsättningen bör åtgärder för att bevara och stimulera det finlandssvenska teckenspråket lyftas fram. Språket finns på Unescos lista över hotade språk (se också KuUU 22/2013 rd, s. 2/II).

På senare tid har situationen för romani i Finland kunnat förbättras tack vare det politiska programmet för romerna. De föreslagna åtgärderna bör fortsatt genomföras. Språkidentiteten utvecklas och romani stärks som vardagsspråk om det språket används i medier. Därför är det angeläget att Rundradion Ab satsar på att utveckla sina tjänster på romani.

Bestämmelser om undervisnings- och examensspråk ingår i 11 § i universitetslagen. Enligt paragrafen kan ett universitet också använda andra språk än sitt undervisnings- och examensspråk (finska, svenska eller båda) som undervisnings- och examensspråk och i studieprestationer. Detta har resulterat i att engelskan vinner allt större insteg i forskar- och magisterutbildningen, sägs det i berättelsen. Detsamma påpekar biträdande justitiekanslern i sitt beslut den 12 november 2013 (Dnr OKV/712/1/2013). I

och för sig är detta förståeligt med tanke på internationaliseringen inom vissa discipliner. Precis som biträdande justitiekanslern anser grundlagsutskottet, också med hänsyn till 16 och 17 § i grundlagen, det viktigt att andra språk inte används i så stor omfattning vid universiteten att finskan och svenskan åsidosätts som undervisnings- och examensspråk.

Attityderna till språkgrupperna har hårdnat på senare tid, sägs det vidare i berättelsen. Det kan man se framför allt på nätet och i sociala medier. Flera av de sakkunniga pekade på samma problem. Det vore bra om ledningen för regeringen lyfter upp frågan och understryker vikten av tolerans mot olika språkgrupper.

Utlåtandena från fackutskotten

I utlåtandena till grundlagsutskottet yttrar sig fackutskotten om riksdagens tidigare uttalanden inom sina respektive ansvarsområden. Grundlagsutskottet har inte gått närmare in på fackutskottens synpunkter på uttalandena. Vissa av utlåtandena går in på specialteman. Revisionsutskottet (ReUU 6/2013 rd) behandlar upplägget i den nya årsberättelsen. Grundlagsutskottet håller med om att regeringen i fortsättningen måste satsa målmedvetet på att utveckla innehållet, samordna rapporteringen och avskaffa överlappningarna.

Utskottets förslag till riksdagens ställningstagande

Riksdagen

har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen, men förutsätter att regeringen på behörigt sätt beaktar de ställningstaganden till tidigare uttalanden från riksdagen som ingår i de bifogade utlåtandena samt övriga uttalanden, om de gäller regeringen.

Helsingfors den 18 februari 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Johannes Koskinen /sd
vordf. Outi Mäkelä /saml
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Ilkka Kantola /sd
Pia Kauma /saml
Kimmo Kivelä /saf
Jukka Kopra /saml

Markus Lohi /cent
Elisabeth Naucclér /sv
Tom Packalén /saf
Vesa-Matti Saarakkala /saf
Tapani Tölli /cent
Anu Urpalainen /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Petri Helander.